

اشاره
ارزشیابی،
اطمینان یافتن از
قرار گرفتن دانش‌آموزان
در سطحی قابل قبول از
مراحل یادگیری است و ایجاد
بازخورد از وضعیت یادگیری و فعالیت
دانش‌آموزان به حساب می‌آید. در روش‌های
ارزشیابی سنتی بر میزان محفوظات و معلومات و
توانایی پاسخ‌گویی به پرسش‌های کلیشه‌ای و کتاب و
جزوه تأکید می‌شد که شیوه انجام آن بیشتر پرسش‌های
شفاهی و کتبی بود. در روش‌های امروزی آموزش، کلاس درس،
کتاب درسی و کلام معلم، تنها مراجع یادگیری و معلومات و
همچنین محفوظات دانشی موضوع یادگیری نیستند. بنابراین،
ارزشیابی نیز دچار تحول اساسی مبتنی بر راهکارهای جدید
شده است که دو بخش اصلی دارد: مستمر (تکوینی) و پایانی.
در این مقاله به ارزشیابی مستمر (تکوینی) که بازه زمانی
آن را یک سال تحصیلی (ترم اول و دوم) و بازه مکانی آن را
مدرسه و دیگر موقعیت‌های یادگیری تشکیل می‌دهند، توجه
شده است و برای اجرای ارزشیابی مستمر مناسب و هدفمند
در درس جغرافیای دوره متوسطه دوم، به طراحی و معرفی
نرم‌افزار «ارزشیابی مستمر پویای درس جغرافیا» و ویژگی‌های
آن پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: جغرافیا، ارزشیابی مستمر، ارزشیابی پویا،
نرم‌افزار پیشرفت درس

ارزشیابی مستمر پویای درس جغرافیا با کمک نرم‌افزار

مصطفی سهرابلو

دبیر آموزش و پرورش شهرستان بیجار

تصویر ۱

۴. نقاط ضعف و قوت تک تک دانش آموزان و همچنین نقاط ضعف و قوت مجموع کلاس در چه مواردی است؟
و چون آموزش نوین کاملاً دوسویه و تعاملی است، در فرایند ارزشیابی مستمر، خود دانش آموز هم اطلاعاتی به دست می آورد که طی آن:

۱. از میزان توانایی‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های خود باخبر می‌شود.
  ۲. با بازخورد مناسبی که معلم در این فرایند به او می‌دهد، می‌تواند نقاط قوت خود را رشد و نقاط ضعف خود را برطرف کند.
- فرایند ارزشیابی مستمر که ملازم همیشگی آموزش معلم است، با تعیین ملاک‌هایی روشن و محدود با در نظر گرفتن شرایط و وضعیت یادگیری کلاس و دانش آموزان مشخص می‌شود و به اطلاع دانش آموزان می‌رسد. در این مقاله به معرفی نرم‌افزار «ارزشیابی مستمر پویای درس جغرافیای متوسطه دوم» که توسط نگارنده طراحی شده است، پرداخته می‌شود و کاربردهای آن در ارتباط با فرایند ارزشیابی مستمر درس جغرافیا معرفی خواهد شد.

ویژگی‌های نرم‌افزار ارزشیابی مستمر پویای درس جغرافیا

۱. این نرم‌افزار در قالب فایل اکسل^۱ طراحی شده است که به راحتی روی رایانه‌ها و حتی تلفن‌های همراه هوشمند قابل اجراست و حجم بسیار کمی دارد (تصویر ۱)

۲. مشخصات دانش آموزان در سلول یا خانه‌های مربوطه توسط معلم وارد برنامه می‌شود. معلم همیشه می‌تواند اطلاعات تک تک دانش آموزان را بدون محدودیت برای بررسی و برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر به همراه داشته باشد.

۳. این نرم‌افزار برخلاف دفتر نمره‌های کاغذی، محدودیت در تعداد صفحات ندارد و بخش‌های مختلف آن نیز پویا و بصری است و به آسانی برای دفعات مختلف (هفته، ماه، ترم و ...) و حتی درس جغرافیای پایه‌های دیگر نیز می‌توان از آن استفاده کرد.

۴. با توجه به یکی از این قابلیت‌های برنامه، می‌توان برای ارزشیابی دقیق‌تر و جذاب‌تر با توجه به شرایط کلاس‌ها، عناوین بخش‌ها و

ارزشیابی مستمر (تکوینی)

ارزشیابی مستمر شامل آن دسته از فعالیت‌های معلم می‌شود که در کلاس درس برای آگاهی از وضعیت یادگیری و رشد دانش آموزان در طول یک سال تحصیلی و ارائه بازخورد به دانش آموزان جهت رفع نقاط ضعف و بهبود نقاط قوت انجام می‌پذیرد. در سند برنامه درسی ملی، ارزشیابی «۱. به صورت مستمر تصویری روشن و همه‌جانبه از موقعیت کنونی دانش آموز، فاصله او با موقعیت بعدی و چگونگی اصلاح آن متناسب با ظرفیت‌ها و نیازهای وی ارائه می‌کند... ۲. ضمن حفظ کرامت انسانی، کاستی‌های یادگیری را فرصتی برای بهبود موقعیت دانش آموز می‌داند؛ ۳. کاستی‌های یادگیری را فرصتی برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی می‌داند» (برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲: ۴۷).

ارزشیابی مستمر یعنی ارزشیابی رشددهنده و سازنده. همچنین در خصوص اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و تربیتی برنامه درسی ملی به مواردی تأکید شده است، از جمله در بند ۱-۱۰: «با استفاده از انواع روش‌ها و ابزارها بتواند توانایی دانش آموزان را در بهره‌گیری از شایستگی‌های پایه در موقعیت‌های مختلف، به صورت معنادار منعکس کند» و در بند ۲-۱۰ «با ارائه شواهد متنوع و کافی، امکان قضاوت در خصوص سطح دستیابی دانش آموزان به اهداف و چگونگی اقدام مؤثر را منعکس کند». بنابراین معلم با این شیوه، اطلاعاتی را با این اهداف جمع‌آوری می‌کند. در نتیجه، گام بعدی در فرایند آموزش مشخص می‌شود:

۱. این شیوه برای دانش آموزان چقدر جذاب و گیرا بوده است؟
۲. در طرح درس جلسه بعد، امروز، فردا یا هفته دیگر، چه چیزهایی باید تغییر کند؟
۳. تفاوت‌های فردی دانش آموزان در چیست؟

نام کلاس / نام نصاب		ترم ۱	سال دوم متوسطه - کلاس دهم													
ملاک های ارزشیابی مستمر درس جغرافیا													مجموع نمرات	تاریخ		
مجموع نمرات	تاریخ	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰
تاریخ	مجموع نمرات	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰

تصویر ۲

نام کلاس / نام نصاب	ترم ۱	سال دوم متوسطه - کلاس دهم														
ملاک های ارزشیابی مستمر درس جغرافیا													مجموع نمرات	تاریخ		
مجموع نمرات	تاریخ	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰
تاریخ	مجموع نمرات	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰

تصویر ۳

ارزشیابی مستمر شامل آن دسته از فعالیت های معلم می شود که در کلاس درس برای آگاهی از وضعیت یادگیری و رشد دانش آموزان در طول یک سال تحصیلی و ارائه بازخورد به دانش آموزان جهت رفع نقاط ضعف و بهبود نقاط قوت انجام می پذیرد

فعالیت هایی را (آزمون عملکردی، آزمون کتبی، تهیه نشریه و نقشه های مختلف، ساخت دست سازه جغرافیا، ابتکار و خلاقیت و ...) که در کلاس جغرافیا انجام می شود با توجه به امکانات کلاس و مدرسه و طبق نظر و تشخیص معلم جغرافیا تغییر داد (تصویر ۲).

۵. با توجه به ثبت نمرات همه فعالیت های دانش آموزان در بخش های مختلف توسط معلم؛ برنامه، نمره میانگینی با توجه به همه موارد ارزشیابی مستمر درس جغرافیا برای تک تک دانش آموزان از بیست نمره اعلام می کند (تصویر ۳).

۶. طراحی برنامه به شکلی است که نمرات کمتر از ۱۰ را به رنگ قرمز نشان می دهد تا برای ارائه بازخورد عملکرد به راحتی به اطلاع معلم و مدیر و خود دانش آموزان برسد (تصویر ۳).

۷. قالب بندی صفحه نمرات به گونه ای است که با توجه به نمرات کسب شده بین بازه صفر تا بیست، با رنگ سبز کامل می شود و هر

ملاک های ارزشیابی مستمر درس جغرافیا													مجموع نمرات	تاریخ		
مجموع نمرات	تاریخ	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰
تاریخ	مجموع نمرات	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰

تصویر ۴

نام کلاس / نام نصاب	ترم ۱	سال دوم متوسطه - کلاس دهم														
ملاک های ارزشیابی مستمر درس جغرافیا													مجموع نمرات	تاریخ		
مجموع نمرات	تاریخ	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰
تاریخ	مجموع نمرات	۱۵/۷۷	۱۷/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰	۱۶/۰۰

تصویر ۵

